

Eesti keele teise keelena olümpiaad 2020/2021

Juhend

2020/2021. õppeaasta eesti keele teise keelena olümpiaadi korraldab Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi rakenduslingvistika osakond. Ootame olümpiaadist osa võtma 9.–12. klasside õpilasi, kelle emakeel ei ole eesti keel ning kes on koolis õppinud eesti keelt teise keelena (st mitte emakeele tundides). Olümpiaad toimub kahes vanuserühmas: 9.–10. klasside ning 11.–12. klasside õpilased. Mõlemad vanuserühmad täidavad samu ülesandeid, kuid lõpparvestus toimub eraldi.

2020/2021. õppeaasta olümpiaadi teema on “**Tuumverbid**”.

Tuumverbideks nimetatakse keele põhiverbe, millel on väga üldine tähendus ja palju kasutusvõimalusi. Näiteks tähendab tuumverb *saama* millegi omandamist (*ma sain kingituse jt*), võimalust (*ma saan täna kinno minna jt*) ja väljendab tulevikku (*see aasta saab olema huvitav jt*). Tuumverbid moodustavad sageli ühendeid teiste sõnadega. Ühendis võib tuumverbi tähendus olla teatud määral muutunud või üldistunud võrreldes üksikverbi põhitähendusega. Näiteks moodustuvad tuumverbist *jääma* ühendid nimisõnadega (*hätta jääma jt*), omadussõnadega (*haigeks jääma jt*), määrsõnadega (*ära jääma jt*) ja teiste tegusõnadega (*magama jääma jt*).

Olümpiaadil keskendume järgmistele tuumverbidele ja nende ühenditele:

minema, tulema, käima, tooma, viima, tegema, saama, jääma, võima, andma, võtma, hakkama, ajama, laskma, panema, lööma.

Olümpiaadiks valmistudes tuleks uurida **iga loetletud tuumverbi** ja **tema ühendite** eri tähendusi ning kasutust tekstides, käitumist lauses ja võimalikke sünonüüme. Täpsemalt tasub tähelepanu pöörata järgmistele teemadele:

1. Tuumverbide kasutamine põhitähenduses (nt *ta läheb koju, ta tuleb koju*) või modaalses tähenduses (nt *tal tuleb rohkem magada*).
2. Tuumverbide erisugused ühendid, Siia kuuluvad tuumverbide baasil moodustunud ühend- ja väljendverbid (nt *taga ajama, välja tegema, osa võtma*) ning muud sisuliselt kokkukuuluvad tuumverbi ja mõne muu sõnaliigi ühendid (nt *terveks saama, asju ajama*). Ühendeid leiab Eesti keele põhisõnavara sõnastikust, Eesti keele naabersõnade sõnastikust, Sõnaveebist jm. Olümpiaadiülesannetes EI TULE määrata ühendite sõnaliike.
3. Tuumverbide esinemine fraseoloogilistes ühendites (nt *häda ajas härja kaevu*).

4. Tuumverbiühendite võimalikud ühesõnalised sünonüümid (nt *haigeks jääma* ja *haigestuma*) ja nende kasutuserinevused (nt *haigestuma* on ametlikum ja *haigeks jääma* kõnekeelsem).
5. Tuumverbide ja nende ühendite rektsioonid, sh võimalikud rektsioonierinevused ühendite ühesõnaliste sünonüümidega (nt *aru saama* rektsioon on *kellest? millest?*, *mõistma* rektsioon aga *keda? mida?*; *haigestuma* rektsioon on *millesse?*; *haigeks jääma* aga ei nõua laiendit).
6. Tuumverbiühendite sõnajärg lauses (millal asuvad ühendis olevad sõnad lauses koos, millal eraldi; kas eespool on põhisõna või abisõna jmt).

Olümpiaad koosneb **kahest voorust**.

EELVOOR Olümpiaadi eelvoorus kirjutavad õpilased **iseseisva töö**, mis koosneb kahest osast.

1. Esiteks tuleb kirjutada **vabas vormis essee** (200–250 sõna) teemal “Inimene on oma harjumuste ori”. Tekstis tuleb kasutada **kümmet ühendit**, mis on moodustatud **eri tuumverbidega**. Tuumverbid valib õpilane omal soovil leheküljel 1 esitatud loetelust (vt *Olümpiaadil keskendumise järgmistele tuumverbidele ja nende ühenditele*). Ühendites peab tuumverbi tähendus olema muutunud või üldistunud võrreldes üksikverbi põhitähendusega (nt EI SOBI *saan taskuraha*, aga SOBIVAD *saan aru, saan hakkama, saan selgeks* jmt). Ühendid tuleb tekstis alla joonida.
2. Teiseks tuleb kirjutada lühike (umbes 100 sõna) **vabas vormis kommentaar** tuumverbide ja nende ühendite olemuse ja kasutamise kohta nii keeles üldiselt kui ka seda esseed kirjutades.

Eelvooru töid ootame **11. jaanuariks 2021** e-posti aadressil mare.kitsnik@ut.ee. Tööd palume saata kirja manuses Wordi failina. Töö esimese lehekülje ülemisse parempoolsesse nurka palun kindlasti kirjutada autori ees- ja perekonnanimi, kool, klass ja eesti keele õpetaja nimi.

NB! Õpilased, kes said oma töö põhjal kutse olümpiaadi 2020. aasta lõppvooru (mis seoses eriolukorraga ära jäi) saavad sama töö eest kohti ka 2021. aasta lõppvooru, kui nad kinnitavad oma osalemissoovi 11. jaanuariks 2021 aadressil mare.kitsnik@ut.ee.

LÕPPVOOR

Eelvooru tööde põhjal kutsume **40 õpilast lõppvooru**, mis toimub **20. märtsil 2021 Tartu ülikoolis**. Lõppvooru kutsutute nimekiri avaldatakse hiljemalt 1. veebruaril 2021 Tartu Ülikooli Teaduskooli kodulehel <http://www.teaduskool.ut.ee/et/olumpiaadid/eesti-keel-teise-keelena>.

Olümpiaadi **lõppvoor** on kahetunnine ja toimub kirjalikus vormis. Osalejad lahendavad erisuguseid **ülesandeid tuumverbide** ning **nende ühendite tähenduse ja kasutuse** teemal.

Olulised kuupäevad

11. jaanuar 2021: iseseisvate tööde esitamise tähtaeg

1. veebruar 2021: lõppvooru kutsutud õpilaste nimekirja avalikustamine

20. märts 2021: olümpiaadi lõppvoor Tartu ülikoolis

Lisainformatsioon ja korralduslikud küsimused: olümpiaadi peakorraldaja ja žürii esimees Mare Kitsnik, mare.kitsnik@ut.ee, telefon 5128962.

Kirjandust olümpiaadiks valmistumise jaoks

Põhikirjandus

Sõnastikud

1. Tuulik, Maria; Tiits, Mai; Kallas, Jelena; Koppel, Kristina; Jürviste, Madis 2019. Eesti keele põhisõnavara sõnastik. <http://www.eki.ee/dict/psv/>
2. Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee>
3. Kallas, Jelena; Koppel, Kristina; Paulsen, Geda; Tuulik, Maria 2019. Eesti keele naabersõnad 2019. <http://www.eki.ee/dict/kol/>
4. Eesti keele seletav sõnaraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus 2009. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
5. Õim, Asta 1993. Fraseoloogiasõnaraamat. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut. <http://portaal.eki.ee/dict/fraseoloogia>

Käsiraamatud

1. Pool, Raili 2019. Eesti keele verbirektsioone. Neljas, oluliselt täiendatud ja parandatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
2. Metslang, Helle; Krall, Ingrid; Pajusalu, Renate; Saarso, Kristi; Sõrmus, Elle; Vare, Silvi 2003. Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: TPÜ Kirjastus, lk 43–50, 122–123.
3. Mäearu, Sirje. Valik rektsioone. <http://keeleabi.eki.ee/artiklid/rektsioone.html>

Õpikud

1. Kitsnik, Mare; Kingisepp, Leelo 2002. Avatud ukсед. Eesti keele õppekomplekt kesk- ja kõrgtasemele, õpperaamat. Tallinn: TEA Kirjastus.
2. Kitsnik, Mare 2008. Eesti keele õpik ja töövihik B1, B2. Tallinn: Mare Kitsnik.

Lisakirjandus

1. Kerge, Krista 2001. Eesti süntaks keeleõppe praktikule: käsiraamat. Tallinn: TEA Kirjastus, lk 155–157.
2. Ereht, Mati; Kasik, Reet; Metslang, Helle; Rajandi, Henno; Ross, Kristiina; Saari, Henn; Tael, Kaja; Vare, Silvi 1993. Eesti keele grammatika II. Süntaks, lk 316–317, 168–172, 291–292.

<https://dspace.ut.ee/handle/10062/29437>

3. Tragel, Ilona 2003. Eesti keele tuumverbid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 21–53.

<https://dspace.ut.ee/handle/10062/41554?locale-attribute=en>

4. Špakovskaja, Ksenija 2014. Lihtlause sõnajärg eesti ja vene keeles. Tartu Ülikool, bakalaureusetöö.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/44319/spakovskaja_ksenija_BA2014.pdf

5. Lindström, Liina 2017. Lause infostruktuur ja sõnajärg. Mati Ereht, Helle Metslang (Toim.). Eesti keele süntaks Tartu Ülikooli Kirjastus. (Eesti keele varamu 3), lk 537–565.

Olümpiaadi žürii esimees Mare Kitsnik